

Møte for lukkede dører
tirsdag den 13. desember 1966 kl. 18.

President: Ingvaldsen.

Fortsatt behandling av:

Innstilling fra den forsterkede skog-, vassdrags- og industrikomite om fullmakt til Kongen til å inngå en avtale mellom Den norske stat og Alcan Aluminium Limited og A/S Årdal og Sunndal Verk og til å foreta de disposisjoner som fra Den norske stats side er nødvendige for å gjennomføre avtalen (Innst. S.A., jfr. St.prp. nr. 45 og St.meld. nr. 23).

Presidenten: Møtet foreslås holdt for lukkede dører. - Det anses bifalt.

Videre foreslås Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer gitt adgang til møtet.

Endelig foreslås at de seks herrer som fikk tillatelse til å være til stede ved behandlingen i formiddag, også får adgang til dette møte. - Disse forslag anses bifalt.

Første taler er hr. Sæterøy.

Anders Sæterøy: Ja, eg vil berre stutt grunnkje mi røysting i denne saka. Det er forståelege lokale forhold som gjer at eg må sjå dette som ei plikt. Det går fram av dokumenta, og det har gått fram av ordskiftet hittil, at denne saka er sær s vanskeleg å vurdera. Og eg vil i alle fall vedgå at eg har små føresetnader for å vurdera om det no er så naudsynt for Årdal og Sunndal Verk og for staten å inngå denne avtalen som Stortinget skal ta stilling til i dag. Vi har også dette forholdet at så mange ute i distrikta har sett det slik at Årdal og Sunndal Verk er eit så stort og solid selskap, at det sjølv kan ha makt til å tryggja både produksjon og sal - også på lengre sikt.

Så kom dette som litt av ei bombe at Årdal og Sunndal Verk truleg ikkje på litt lengre sikt maktar konkurransen utan å inngå ein slik samarbeidsavtale med eit storkonsern. Det har i alle fall for meg vore naturleg å reagera imot dette at storkonserna ser ut til å dominera på ein slik måte. Når ein så attåt i den siste tida har vore kjend med at salet av råaluminium frå Årdal og Sunndal Verk tilsynelatande har gått så bra, ja, så kan ein undrast noko på at det no skal vera så naudsynt å gje opp så mykje av sitt sjølvstende, ved å inngå ein samarbeidsavtale som denne. Ja, slik kan vi undrast, som ikkje er fagfolk på området, og som ikkje har føresetnad for å vurdera tilstrekkeleg dei kompliserte forhold på verdsmarknaden og storkonserna si dominering der.

No er vi så kjende med at styret i Årdal og Sunndal Verk vurderer det slik at den utviklinga som no går for seg på

verdsmarknaden, set ÅSV i ein framtidig sårbar salsposisjon, og at det så er styret si meining at ein slik samarbeidsavtale vil kunna sikra verket si verksemd og integrering på lengre sikt og dermed tryggja arbeidsplassane og inntektsgrunnlaget i Årdal og på Sunndalsøyra.

Dette å prøva å sikra arbeidsplassane og inntektsgrunnlaget på desse produksjonsstadene må eg leggja avgjerande vekt på i denne saka. Såpass mykje kjennskap har eg i alle fall til forholda i Sunndal kommune, at eg må vurdera det som ein økonomisk katastrofe for kommunen og for ein altfor stor del av folket der om verket om nokre år vart utestengt frå verdsmarknaden og måtte innstilla verksemda.

Om det kunne gå slik utan denne samarbeidsavtalen, det veit vi ikkje noko om i dag. Eg for min del må då få seia det slik:

Styret i Årdal og Sunndal Verk og fagfolk elles si grundige vurdering må eg ha meir tillit til enn det tilsynelatande lause grunnlaget som nokre talarar sine vurderingar kviler på i dette ordskiftet. Og eg trur eg vurderer dette like alvorleg og ansvarleg som desse representantar gjer det. Ein ting er det ein kan ønskje seg. Ein annan ting er den realitet ein må godkjenna i praktisk politikk.

Eg må sjå det slik at ønskedraumen må vera altfor farleg i dette tilfellet. Difor tør eg ikkje ta ansvaret for anna enn å røysta for å godkjenna denne avtalen.

Lars Korvald: Utviklingen av internasjonalt økonomisk samarbeid har skapt nye muligheter for norske håndverks- og industribedrifter. Men det har også skapt mange nye problemer. Også norske bedrifter, statsbedriftene medregnet, må følge med i denne utvikling, slik at de gjennom rasjonalisering, modernisering og nydannelse kan være mest mulig på plussiden i vår nasjonaløkonomi. Vår industri må være i stand til å konkurrere med de utenlandske bedrifter til enhver tid.

Aluminiumsindustrien er som andre industrigrener inne i en uunngåelig integrasjonsprosess. Ser en Årdal og Sunndal Verk i lys av denne utvikling, kan det virke foruroligende at dette verket er det eneste større aluminiumsverk i den vestlige verden uten egen råstofftilgang og uten videreforedlingsanlegg for sin råmetallkapasitet. Komiteen har uten tvil rett når den uttaler at denne situasjon gir verket en sårbar konkurranseposisjon.

En kan etter min mening med god grunn spørre om vi ikke har vært for sent ute. Vi burde på et langt tidligere tidspunkt ha vært i stand til å bygge ut videreforedling og eventuelt integrert vårt salgsapparat, og dermed stått sterkere om en hadde måttet gå i samarbeid med utenlandske konsern. Eller kanskje vi ville ha unngått en slik løsning.

Det er enkelte sider ved den foreslåtte avtalen som det er grunn til å peke på. Først vil jeg understreke at det bør være en hovedsak for norsk industridrift i sin alminnelighet

at både investering og ledelse i størst mulig utstrekning bør være norsk og være sikret norske interesser. Dette prinsipielle standpunkt bør fortsatt ha hevd.

Et annet punkt er at Alcan ikke er et europeisk foretagende, men et oversjøisk. Det er i dette tilfelle en fordel at også Alcan er underlagt den samme integrasjonsprosess som verdensindustrien i sin alminnelighet. Alcan har dessuten det mest forgrenede foredlingsnett i Vest-Europa og er på denne måten trukket inn i industrivirksomheten på kontinentet. Gjennom avtalen kan det lykkes for Norge å få bygd ut en videreforedling av aluminium. Det er også antydning muligheter for å få et eget oksydverk. Dermed får råstoffproblemet en løsning. En betryggelse er det at vi har hatt gode forbindelser med Alcan helt siden 1947.

Jeg skal ikke berøre den økonomiske side ved avtalen, bare si meg enig i den måten komiteen foreslår å disponere aksjene på i framtiden. Det må etter min mening være et hovedkrav at de norske aksjeinteresser alltid opptrer samlet ved behandling av saker av viktighet.

En hovedinnvending i denne sak er at det ikke foreligger alternativ til avtalen ÅSV-Alcan. Stortinget har på denne måten intet sammenligningsgrunnlag. Jeg er klar over at Regjeringen har bedt om å få slike sammenligningsgrunnlag, men så vidt jeg kan se, har ikke det foreligget. Det er et relevant spørsmål å stille om staten kunne ha oppnådd en bedre avtale. Stortinget kan ikke få noe svar på dette, vi må treffe vår avgjørelse på de vurderinger styret, representantskapet, departementet og komiteen har gjort. Dermed er det ikke sagt at disse vurderinger ikke er grundige nok, men det ville likevel etter min oppfatning ha vært en fordel om det hadde foreligget alternative vurderinger som vi også kunne ha studert.

Jeg vil dessuten reise spørsmål om Årdal og Sunndal Verks forhandlere har vært for beskjedne når det gjelder den framtidige ledelse av ÅSV og den norske representasjon i Alcan. Norske aksjeinteresser burde ha hatt det avgjørende ord i alle viktige spørsmål - det er det vel for øvrig ikke noen delt mening om i Stortinget - dersom det hadde vært mulig å få det til. Riktignok bemerker komiteen at begge parter har interesse av at ÅSV ekspanderer videre. Dette resonnement har sikkert gyldighet i gode tider. Vi har imidlertid svært liten garanti for at det samme prinsipp holder i en krise. Industribusiness er beinhard, har det vært sagt her i dag. Og det er vel for så vidt riktig, det kan en merke seg uten at en på noen måte behøver å si noe galt. Det kan komme tider da hvert land må kjempe ensidig og hardt for sin egen økonomi. I slike situasjoner kan avtaler inngått i en relativt gunstig tid gi tilbakeslag for selve grunnlaget for industriell eksistens.

Med bare én norsk representant i Alcan-konsernet må vi vel si at vi er representert ved et absolutt minimum - det kunne jo ikke ha vært mindre dersom det skal være

representasjon. Det sies at selskapet «skal gjøre sitt beste» for til enhver tid å ha en norsk representant i styret. Det bør da, når formuleringen er så vidt svak, påligge departementet til enhver tid å stille en førsteklases kraft til rådighet så avtalen så vidt mulig kan oppfylles til enhver tid.

Jeg har funnet det nødvendig å komme med disse betenkeligheter. Jeg tror ikke det er noen representant som ikke gjør seg visse betenkeligheter i denne sak. Når nå disse betenkeligheter er avgitt, vil jeg slutte meg til komiteflertallet og stemme for at avtalen mellom ÅSV og Alcan undertegnes. Det vil være umulig med et lekmannssyn å sette seg imot en avtale som er anbefalt av styre og eksperter, og dermed eventuelt risikere at norske arbeidsplasser går tapt. Så får vi la ettertiden vise om vi har vurdert rett i denne sak.

Olaf Knudson: Det er gjort et stort nummer av at Stortinget har fått for kort tid på denne saken. Det er over en måned siden komiteen og Stortinget fikk meldingen der hele saken ble presentert, og selv om dette er en stor sak og en meget viktig sak, har det i hvert fall for meg vært tid nok til å kunne sette meg inn i dette stoffet. Å si at Stortinget her har vært stilt overfor utillatelig press, synes jeg ikke det er grunnlag for.

Det har vært brukt sterke ord av mange i denne debatten, spesielt av komiteens formann. Jeg tror at det er viktig at vi er klar over at vi i vår tid står overfor en omfattende integrering på mange forskjellige felter. Det blir mer og mer alminnelig at enkelte få store konsern behersker eller har avgjørende innflytelse på produksjon og markedsføring av bestemte varer. Dette er i høy grad tilfelle når det gjelder aluminiumsindustrien, og som vi har hørt, er Årdal og Sunndal Verk den eneste større aluminiumsprodusent i den vestlige verden som ikke er tilsluttet et konsern.

Vi kan mislike en slik utvikling, og hr. Leirfall gav tydelig uttrykk for at han likte den svært dårlig, men verken hr. Leirfall eller noen av oss andre kan forhindre at den skjer. Vi må innrette oss etter forholdene slik de er, og ikke slik vi kunne ønske at de var. Det ville selvfølgelig vært hyggelig om vi hadde hatt Årdal og Sunndal Verk for oss selv, men slik som forholdene nå ligger an, har styret i verket, representantskapet, departementet og Regjeringen kommet til at det er for stor risiko forbundet med å stå alene som råvareprodusent.

Det eneste realistiske alternativ til den samarbeidsavtale som foreligger, er kjempemessige investeringer i sikring av råstoffkilder og investeringer i videreforedlingsanlegg. For at Årdal og Sunndal Verk i fremtiden skal kunne sikre sin råstoffforsyning og sikre sitt salg uten en integrering, vil det bli nødvendig med investeringer på hundrevis av millioner kroner. Og dette er investeringer som i stor utstrekning må foregå utenom landets

grenser, til dels i områder i verden der vi har ustabile politiske forhold.

Vi har i dag store vanskeligheter med å skaffe kapital til nødvendige investeringer innen vårt eget land. Det er et forhold som gjør seg sterkere og sterkere gjeldende, og da kan det ikke være riktig å begrense investeringene her for å bruke store beløp til investeringer i utlandet. Dertil kommer at i dagens situasjon er forholdet det at det er stor overkapasitet på videreforedlingssektoren. Jeg tror vi ganske raskt kan være enige om at det ikke er noe alternativ å gå til en slik utbygging. Vi er for små til det. Vi kan ikke makte det. Tilbake står da bare som det realistiske alternativ en integrering i en eller annen form.

Som ordføreren for saken sa, har ledelsen for Årdal og Sunndal Verk gjennom en rekke år foretatt underhåndsundersøkelser for mulighetene av et samarbeid med forskjellige aluminiumselskaper. Resultatet av disse drøftelser er at styret har funnet at den gunstigste partner er Alcan, og jeg synes det er naturlig at samarbeidspartneren ble Alcan. Det er et firma som vi kjenner, og som Årdal og Sunndal Verk har hatt et godt samarbeid med nå gjennom mange år.

Når det gjelder selve avtalen, må jeg si at det ikke er mulig for Stortinget å vurdere den i detalj. Det er gjort av andre. Det er gjort av spesialister, og vi må gå ut fra at den avtale som foreligger, er den beste som kan oppnås i den situasjon som foreligger.

Jeg legger stor vekt på at i de aller fleste saker har de norske interesser den avgjørende stemme. Norske interesser har den avgjørende innflytelse i alle saker unntatt i spesielle saker som er nevnt i avtalen, og i de saker som er spesielt nevnt i avtalen, står partene likt. Derfor er det ingen dekning for det hr. Gustavsen sa i replikkordskiftet etter hr. Asdahls innlegg, at det er utlendingene som har avgjørelsen. I de fleste saker har de norske interesser avgjørelsen, og i de andre sakene som er spesielt nevnt, står altså partene likt.

Jeg vil videre gjerne understreke en del andre positive fordeler for Årdal og Sunndal Verk. De er sikret råstoff. De er sikret salg av produktene til en pris som er bedre enn den de i dag oppnår. De kommer inn i et helt annet miljø når det gjelder forskning, og når det gjelder teknisk know how. De kommer inn i et produksjonssamarbeid og et salgssamarbeid med en av verdens ledende bedrifter i aluminium. Vi vil komme inn i videreforedling ved at Årdal og Sunndal Verk overtar kontrollen av Nordisk Aluminiumindustri. Det er videre forutsetningen at det skal bygges nye videreforedlingsanlegg her i landet når dette er forretningsmessig berettiget. Videre er det mulighet for at vi kan få et eget oksydverk i Norge.

Jeg har ikke hatt så særlige vanskeligheter med å slutte meg til denne avtalen. Så vidt jeg forstår, er dette en billig ordning som vil sikre verkets drift, og som også gir

muligheter for ekspansjon både for råmetallproduksjon og for videreforedling. I likhet med andre talere synes jeg det er grunn til å gi ledelsen i Årdal og Sunndal Verk honnør fordi spørsmålet er tatt opp såpass tidlig at verket ennå var i en god forhandlingsposisjon.

Vi behandlet her i Stortinget tidligere i høst Norsk Jernverk og de problemer som der reiser seg. Under denne debatten ble det sterkt fremhevet av flere talere, blant andre undertegnede, at løsningen på jernverksaken i Norge ligger i å finne fram til en samarbeidsavtale med et jern- og stålkartell. Det er ikke lett for Jernverket i den tilstand verket befinner seg i økonomisk, å få i stand en slik avtale. Jernverket ville stått atskillig sterkere i slike forhandlinger for en del år siden enn det gjør i dag. Jeg nevner dette som et eksempel på at man ikke bør vente for lenge hvis man bedømmer situasjonen slik at en integrering blir nødvendig, og jeg bedømmer situasjonen slik når det gjelder Årdal og Sunndal Verk, at det ikke er noe annet brukbart alternativ.

Finn Gustavsen: Debatten har vært sterkt preget av forsøk på skjønning av nokså svarte realiteter. Hr. Knudson gjentar nå det som andre har sagt her, som jo vitterlig er i strid med de faktiske forhold. Han står her og sier at i alle viktige saker vil det være norske interesser som har den avgjørende stemme. Dette er og blir ikke riktig. Regjeringen erklærer uttrykkelig det motsatte på side 10 i St.prp. nr. 45, noe som komiteen av gode grunner ikke har funnet grunn til å ta med i innstillingen. Der går det fram med Regjeringens egne ord at de fleste beslutninger av vesentlig betydning ikke kommer inn under bestemmelsen om at norske interesser har den avgjørende stemme.

Hr. Gerhardsen sa at avtalen kom som et sjokk. Det kan jeg forstå. Han sa at avtalen og det som var skjedd, er særlig trist for Arbeiderpartiet, og det kan jeg forstå. Det er meget trist for hele arbeiderbevegelsen. Det burde være det for hele landet vårt at dette skjer. Men selv på den bakgrunn er jeg overrasket over å høre at han kan karakterisere dette som en god avtale. Jeg kan ikke riktig skjønne hvordan Regjeringen vår kan sette opp et slikt forhandlingsgrunnlag som den gjør, og slik det er referert på første side i St.meld. nr. 23 - hvordan den kan sette opp et slikt forhandlingsgrunnlag med slike krav til forhandlingene, og så komme tilbake med dette forhandlingsresultat, og så si at dette er en god avtale. Ja, da kan man jo ikke ha ment noe som helst med det man stilte opp som forhandlingsbetingelser for ÅSV's styre. Man satte opp kravet om at Alcan overhodet ikke skulle ha noen aksjer i ÅSV. Man sa: Hvis ikke det går, skal de iallfall ikke ha så mye som 50. Og så sa man at man under tvil kunne akseptere 50:50 hvis norske stemmer ble avgjørende. Selv det dårligste skisserte alternativ fra Regjeringen, det dårligste alternativ Regjeringen gav forhandlerne rett til å gå med på,

selv det er brutt - men selv det er nå akseptabelt. Og da er det, ærlig talt, nokså grovt her å si at det er en god avtale og stadig framstille det som om det er Norge som har den avgjørende stemme. Da må det være riktigere for dem som mener at her er det ikke noe å gjøre, vi må bøye oss for det, å erkjenne dette og si at dette er ikke tilfredsstillende, men vi har ikke noe valg. OK, det er ikke et godt nok standpunkt etter mitt syn, men det er i hvert fall riktigere enn å framstille saken på en måte som ikke kan være riktig.

På en rekke andre områder er også avtalen formulert slik at viktige norske interesser ikke sikres. Det er formuleringer her som er svake, formuleringer som så helt klart tyder på at Alcan ikke vil være med på å innfri norske interesser. Jeg viser her til dokumentasjonen i hr. Asbjørn Holms innlegg. Det gjelder muligheten for videreforedling i Norge, det gjelder muligheten for et eget aluminiumoksydanlegg i Norge - hvorfor skulle de akseptere det nå, forresten, når de ikke kunne akseptere det i 1946? - og det gjelder det prosjekterte videreforedlingsanlegg for aluminium i Vik i Sogn. På alle disse punktene er det formulert slik at det ikke skal mye fantasi til for å forestille seg at de kanadiske interesser ikke har noen interesse av å innfri norske ønsker. Det samme gjelder spørsmålet om norsk representasjon i Alcans styre. Også der er formuleringen slik at det overhodet ikke gir noen garanti for at dette vil skje.

Det er ingen god avtale. Det er en dårlig avtale, og det bør erkjennes. Det bør også erkjennes at Stortinget fatter sitt vedtak i en tvangssituasjon, slik formannen i komiteen og hr. Dyring sier i sin særuttalelse i innstillingen.

Vi kjenner til dette, og det er derfor jeg synes det er grunn til å legge vekt på det som skjer her i dag. Vi har opplevd noe helt parallelt tidligere. Vi har opplevd tidligere, like før Stortinget skulle gå fra hverandre før jul, å bli presentert for et svært industriprosjekt, der man også mente at norske interesser ikke var tilstrekkelig ivaretatt, og der vi fikk den samme kniven for strupen, nemlig at dette må Stortinget avgjøre før jul. Det viste seg etterpå at det ikke var sant - det ble bevist etter hvert at de betingelser man satte opp for Stortinget, var en usannhet. Bevisst var den vel ikke, men det ble bevist etter det som skjedde at det var ikke sant. Da som nå sa man: Take it or leave it, vi kan ikke få noe bedre, vi må godkjenne det avtaleutkast som foreligger. Det var ikke sant den gangen heller. Da Stortinget virkelig reagerte, da Stortinget virkelig tok saken opp etter John Lyngs interpellasjon, viste det seg at det var mulig å sette Trygve Lie i forbindelse med de sveitsiske og franske interesser, og at det var mulig å oppnå forbedring av avtalen, til tross for at avtalen da allerede for lengst - for over ett år siden, var det vel - var godkjent av det norske Storting. Det var altså mulig å ta den opp igjen - og det var beinharde motparter den gangen

også, det fikk man et levende inntrykk av - og derfor tror jeg det er mulig å ta opp igjen den foreliggende avtale. Vi går derfor inn for med vårt forslag at vi ikke skal gå med på å la oss diktere. Vi skal meddele de kanadiske interesser at Stortinget ikke kan akseptere dette, og man skal prøve å få igjennom en bedre avtale, eventuelt vurdere alternativer til denne avtalen.

Jeg nekter - jeg gjentar - jeg nekter å tro at det må være slik at vi innen den 15. desember må fatte en avgjørelse i dette spørsmålet. La oss si at vi gjør et vedtak som innebærer at Alcan meddeles at Norges Storting ikke er tilfreds og krever bedre vilkår - som altså er realiteten i vårt forslag. Er det da grunn til å tro at et vedtak i Norges nasjonalforsamling er så totalt uten virkning? Jeg kan ikke riktig forestille meg det. Riktignok er vi et lite land, men vi er ikke noe lite land i forbindelse med aluminiumsindustrien, vi er en stormakt på det område. Jeg er ikke blåøyd, jeg kjenner til hva som foregår i verdensmålestokk, men vi har da likevel ingen grunn til å være husmenn i den grad som vi er i denne sak.

Hr. Gerhardsen sa at Sosialistisk Folkeparti går ikke imot dette av prinsipielle grunner, vi går ikke imot det fordi det har med utenlandsk kapital å gjøre. Nei, men det er det ikke noe nytt i. Vi har vært villige til å diskutere andre avtaler med utenlandsk industri, og vi er fortsatt villige til det. Vi er selvfølgelig ikke imot samarbeid med utenlandsk industri, men da skal det være et renselig og likeverdig samarbeid. Det skal være et samarbeid på akseptable betingelser, og det er ikke dette. Dette er ikke likeverdig, det er uverdigg.

Avtalen om salg av norske interesser skulle ha vært vurdert mot en utredning av andre alternativer, bl.a. norskeid videreforedling av aluminium. Det er ikke tid til, og det er ikke mulig å overveie noe som helst annet enn denne spesielle avtale. Og når hr. Knudson er fornøyd med at vi i Norge, som er en av verdens fremste produsenter av aluminium - det er den industri som innbringer oss mest - skal diskutere en avhendelse av dette i løpet av en måned, da må jeg spørre hva slags ansvarlighet man har som stortingsrepresentant. Dette er et spørsmål som skulle vært gjenstand for ekspertutredninger i månedsvis, for ikke å si årevis, og vært under offentlig debatt i månedsvis, for ikke å si årevis.

Så er man fornøyd med at Regjeringen leverer noen dokumenter den ene måned og avkrever et svar den andre.

Jeg er enig med hr. Gerhardsen i - og det er lenge siden vi begynte å si det for første gang - at vi ikke må satse så sterkt på kraftkrevende industri som vi har gjort. Vi må satse på en produksjon der vårt høye utdannelsesnivå kan komme til sin rett. Jeg beklager at jeg ikke får tid til å fullføre mitt innlegg, men det som her er poenget, er at det vi nå gjør, er det motsatte.

Det er inngått en avtale som jeg føler meg overbevist om vil hindre oss i f.eks. å skape en aluminiumsindustri som nettopp kan bygge på utdanning, nemlig videreforedling. Den stormakt på dette området som vi bringer inn i Norge, synes å ville hindre det. Slik leser jeg disse dokumentene.

Teddy Dyring: Jeg har sluttet meg til dette forslag under tvil, og hvem i denne salen må ikke være i tvil?

Jeg vil gjerne understreke noe som jeg synes er meget vesentlig i denne saken, og det er at de ting som er viktige for avgjørelsen, de ligger faktisk foran oss i en ukjent fremtid. De ligger ikke bak oss i en kjent fortid. Når det gjelder den ukjente fremtiden, må vi alle være i tvil.

Visst er det viktig med erfaringer, og visst er det viktig i en slik sak som denne også å bruke den statistikk som foreligger. Men i det øyeblikk statistikken passerer nuet og blir til prognoserte trends, da er den underlagt tvil, nemlig tvil om forutsetningenes holdbarhet.

Når jeg nå prøver å skjære igjennom tvilen, er det i hvert fall vesentlig for meg å prøve å finne fram til de store linjer i denne saken og ikke forkludre den i for stor grad med for mange detaljer. Jeg vil gjerne gjenta hva jeg sa i jernverksaken. Jeg tror ikke industrikomiteen må se på seg selv som et slags industrielt overstyre. Jeg tror det er meget viktig at komiteen i de saker som blir den forelagt, stoler på det grunnlagsmateriale som er lagt fram. Noen annen mulighet har man faktisk ikke. Så får man da, ut fra det grunnlagsmateriale man har å arbeide med, prøve å finne fram til de praktiske slutninger som måtte være nødvendige.

Jeg er enig med representanten Braadland i at det kunne vært ønskelig om vi hadde hatt flere alternativer i denne saken, ikke minst fordi det er valg blant alternativer, som gir politikeren en viss mulighet for å se hvordan forutsetningene i en sak slår ut. Jeg synes nok kanskje St.meld. nr. 23 for 1966-67 i litt større grad enn tilfelle er, burde ha utredet en del andre mulige fusjoner, slik at man hadde hatt mer å bygge på. Når jeg i min særuttalelse har uttalt at jeg synes vi har fått for liten tid, er det særlig den tid som har vært stilt til Regjeringens og departementets rådighet, jeg i første rekke tenker på. Jeg er enig med hr. Knudson i at komiteen som sådan i grunnen ikke hadde bruk for mer tid. Jeg kan ikke skjønne hva vi skulle gjøre utover det vi har gjort, hvis vi da ikke hadde fått helt nye papirer og helt nye innstillinger på bordet.

Det som har vært utslagsgivende for meg i saken, er at det er Årdal og Sunndal Verk selv som har tatt dette initiativet. Det er ikke utenlandske kapitalinteresser som har søkt Årdal og Sunndal Verk, men det omvendte er tilfelle. Det som for bedriften har vært utslagsgivende faktorer - slik jeg har forstått det materiale som er lagt foran oss - er først og fremst hensynet til de arbeidsplasser som er knyttet til verket, og ikke minst hensynet til de kommuner hvis inntektsgrunnlag er knyttet til virksomheten. Dernest

spiller råstoffkilden en stor rolle, videre markedsforholdene og bedriftens lønnsomhet.

Nå er det i denne debatten blitt sagt så meget om disse forholdene, at jeg ikke tror jeg vil bruke noe særlig av min tid på å gjenta det. Jeg vil bare ganske kort bemerke at når det gjelder råstoffkildene, har verkets styre overfor oss i komiteen - noe også representanten Borgen var inne på - klart uttalt at om råstoffkildene var sikret i en uoverskuelig fremtid, langt utover 1981, ville ikke det ha påvirket ønsket om en avtale. Avtalen burde likevel vært inngått. Jeg synes da at man av den grunn kanskje kan droppe videre debatt om råstoffkildene.

Når det gjelder markedsforholdene, har de vært av de faktorer som har spilt stor rolle for min stilling til denne saken.

Integreringen ute i verden skjer ved at de store aluminiumsprodusenter innen de store markedsområder de finner å være av betydning, enten selv bygger videreforedlingsanlegg eller sikrer seg avgjørende innflydelse over allerede eksisterende videreforedlingsanlegg gjennom fusjoner. Dette har vært fortalt oss gjentatte ganger, og dette må vi tro. Når det også fortelles oss at Årdal og Sunndal Verk har hatt et tap på bortimot 50 000 årstonn i sin omsetning, er vel også det en realitet som må telle i denne saken. Man har reist bebreidelser mot styret for dette. Det har også vært gjort i denne debatt. Jeg skal ikke uttale meg om berettigelsen av dette. Jeg har ikke noen forutsetning for det heller. Men jeg vil bare, i rettfærdighetens navn, si at hvor finnes det styre i dette land som ikke kan kritiseres? For meg har markedsforholdene vært det viktigste, og på det punkt deler jeg det dystre syn som det er redegjort for i meldingen.

Når det gjelder hr. Gustavsens siste innlegg, er det en liten ting jeg vil benytte anledningen til å nevne. Han drar fram hvor lite tilfredsstillende ordning vi har fått med formannens avgjørende stemme. Da vil jeg gjerne ha sagt at så vidt jeg har oppfattet denne sak, er den begrensning av formannens stemme som man finner nevnt i avtalen, ikke stort annerledes enn den man finner i den norske aksjelov.

Representanten Holm sa i sitt innlegg at det var svært lite betryggende å lese at Alcan bare ville bygge videreforedlingsanlegg så sant slik ny produksjon hadde forretningsmessig berettigelse. Jeg vil gjerne si at det ville vel i grunnen ikke vært så hyggelig om vi her hjemme i Norge hadde gått til opprettelse av en videreforedlingsbedrift, uten at dette var gjort på forretningsmessig basis.

Når det gjelder de andre hovedpunktene jeg har nevnt - bedriftens lønnsomhet og produktiviteten, tror jeg at jeg vil hoppe over det, fordi det har vært berørt av svært mange andre talere, og tiden begynner å bli knapp. Men jeg vil gjerne si, før jeg forlater dette emne, at om man skal bygge ut videreforedling i Norge - hvilket vi selvfølgelig alle

håper vil komme til å bli gjort - er dette et spørsmål om forskningsinnsats og erfaring, det er spørsmål om teknisk know how, og det er spørsmål om kapital. Kapitalfaktoren kan vi vel alltså råd med, men jeg har forstått situasjonen slik at den tekniske know how er en vesentlig minusfaktor som det slett ikke er så lett å få tak i under de rådende forhold.

Jeg har, sammen med representanten Borgen, gitt uttrykk for at vi har vært i en tvangssituasjon, den tvangssituasjon at vi kun har hatt å velge mellom to ting - nemlig mellom bedriftens frihet eller bedriftens sikkerhet.

Representanten Leirfall likte ikke disse to ordene. Han mente at «frihet» heller burde byttes ut med «vågnad» og «sikkerhet» med «trygghet». Gjerne for meg. Det spiller så visst ingen rolle om man bytter ut disse ordene. Når man da har valget mellom vågnaden i fremtiden eller tryggheten i fremtiden, tror jeg at vi skal se litt på hvilket ansvar som er forbundet med dette valget.

De som nå måtte føle seg kallet til å velge trygghetsalternativet, må være villige til å ta ansvaret for at den avtale som nå foreligger med Alcan, ikke kan presses til sine ytterste konsekvenser. De må også være villige til å ta ansvaret for at den totale selvbestemmelse ikke blir som den var, og at man har begrenset muligheten for å utnytte en ukjent fremtid.

De som derimot vil satse på vågnadsalternativet, må i sin tur ta ansvaret for at Årdal og Sunndal kan løpe stor risiko for tapbringende produksjon i fremtiden, og de må da også ta ansvaret for at bedriften kan komme i en ganske annerledes dårlig forhandlingsposisjon ved en senere anledning, samt at man kanskje også må risikere å bygge videreforedlingen i utlandet. Til sist må de også ta ansvaret for at arbeidsplassene ved Årdal og Sunndal kan bli usikre.

Dette siste er det viktigste for meg. Jeg har ikke politisk mot, i dette tilfelle, til å velge noe annet enn sikkerhetsalternativet, og jeg vil derfor stemme for avtalen.

Lars Leiro: Den situasjonen som ÅSV no er oppe i, er analysert så godt som råd er med det materialet som er tilgjengelig her i Stortinget. Likevel sit det sikkert at ei uvisse om Stortinget no er inne på rett veg.

Når eg vil stø framlegget frå Regjeringa og industrinemnda, gjer eg dette av di andre og betre alternativ ikkje ligg føre. Det alternativ som byr seg fram i konkret form, er utsetjing. Det vil så vidt eg skjønar, seia avslag. Eg kan for min part ikkje ta ansvaret for ei slik løysing, men samstundes vil eg også gje uttrykk for at fleire alternativ burde vore gjennomdrøfta og vurdert. Eg trur dette hadde vore mogleg på eit tidlegare tidspunkt.

Det er kanskje mogleg at verket framleis kan stå på egne bein, men når dei sakkunnige hevdar at dette går ikkje når det lir om ei tid, er ansvaret tungt for den som går imot utan å ha ei konkret løysing nokolunde klart for seg. Ein ny

jernverksituasjon er lite ønskjeleg, kanskje betre då å vera føre vår, endå eg skulle ønskt at den aktuelle løysinga hadde gjeve sikrere garantiar for sterkare utnytting innanlands av dei store kraftmengder som er sette inn i denne råvareproduksjonen.

Den avtalen som no ligg føre, har vore karakterisert som god, ja, til og med svært god. Eg trur det var hr. Gerhardsen som brukte desse orda. Men ordskiftet her skulle gjera det nokså klårt at dette er minimumskravet Stortinget kan gå med på. Det vil alltid vera ein viss margin innanfor ein avtale, slik at det kan skje ei praktisk tilpassing. Det burde vera Stortinget sin føresetnad at denne marginen vert nytta i positiv lei for norske interesser, når avtalen skal praktiserast.

Det som er sagt om oksyd og vidareforedlingsanlegg her i landet, er ikkje særleg presist, men eg vil streka under at dersom det på nokon måte er økonomisk forsvarleg, ventar Stortinget ein innsats for at dette kan skje her til lands. Me har areal nok til det, og vilkåra skulle elles liggja bra til rettes på mange måtar.

Det er hardt å sjå i augo ei uviss framtid for vidareforedling av vår aluminiumproduksjon. Det er ei oppgåve for ÅSV-Alcan å få denne uvissa bort og koma i gang med noko så snart råd er. Endå om det i dag er overkapasitet i vidareforedling, tyder alt på auka forbruk til stadig nye artiklar.

Situasjonen me no er oppe i, reiser alvorlege spørsmål. Ei nasjonal sjølvransaking er kanskje på sin plass. Mange andre land - også små land - ser ut til å greia integrasjonsprosessen og den industrielle strukturendringa vel så godt som me. Er det så slik at me ikkje har ofra nok på forsøk og forskning? Er det slik at me ikkje har hatt nok og god nok høgt kvalifisert arbeidskraft til å ta seg av desse oppgåvene i rett tid? Det er mykje som tyder på at eit anna opplegg for denne produksjonen på eit langt tidlegare tidspunkt kunne ha sett oss i ei sterkare stode enn me er i i dag. Me veit at også annan storindustri har vanskar, og då er det grunn til å spørja om me har vore framsynte nok. Det er ikkje nok å visa til at også andre land har strukturproblem. For vår eigen del gjev som sagt situasjonen grunnlag for ei grundig sjølvransaking.

Me får vel aldri prov for om me gjorde rett med det vedtaket Stortinget i dag truleg gjer, men etter mitt syn vil framtida for denne industrien verta svært uviss om Stortinget i dag avslår avtalen. Difor kjem eg til å røysta for at Regjeringa får den fullmakta ho bed om.

Svenn Stray: Det har fra flere talere i debatten vært understreket at Stortinget har hatt svært liten tid på behandlingen av denne sak, og at noe bedre tid til å vurdere forholdene hadde vært ønskelig.

Naturligvis kan alle i og for seg slutte seg til den tanke, men jeg tror det er nødvendig å være oppmerksom på at

i det forretningsmessige liv, særlig på det internasjonale område, opererer man ikke med så lang tid. Det som er det faktiske forhold her, er at den norske stat, Regjeringen og Stortinget sammen, har hatt nesten fire måneder på å vurdere denne avtalen og ta stilling til om man skal godta den eller ikke godta den. I internasjonal forretningsmessig sammenheng er fire måneder en lang tid, og ikke noen kort tid. Den tidsknapphet, om jeg må si det slik, som vi her står overfor, er en konsekvens av at den norske stat har begitt seg inn på forretningsmessig virksomhet som har tråder ut til det internasjonale marked. Når vi først har gjort det, må vi også være villig til i stor utstrekning å akseptere de vilkår som den slags virksomhet nødvendigvis setter.

Det har også vært nevnt her fra flere at det hadde vært ønskelig med flere utredede alternativer. Det er vel så at det er en klage vi ofte kommer med fra Stortingets side, at vi ikke får oss presentert mer enn ett alternativ. Skal staten bygge noe eller anlegge noe, er det bare ett prosjekt som foreligger til godkjenning og bevilgning for Stortinget. Men jeg må si at akkurat i den foreliggende sak synes jeg ikke at denne mangel på alternativ er det som springer mest i øynene. Saken er nemlig den at her har vi de to hovedalternativer ganske klart foran oss til avgjørelse. Disse to hovedalternativer er på den ene side å drive bedriften videre på samme basis som den er drevet hittil, i helt norsk regi, og ta den risiko som er forbundet med det - men selvfølgelig også eventuelt om det skulle gå bedre enn man frykter, ta den gevinst som det kan føre med seg - eller på den annen side å gå inn i et utstrakt samarbeid med et av de internasjonale storkonserner og oppnå den sikkerhet, den trygghet, som er forbundet med det. Det er det valget som det er opp til Stortinget å ta standpunkt til. Jeg kan godt uttrykke det så sterkt som at å ta standpunkt til detaljer i avtalen og vurdere hvorvidt den eller den passus i den avtale som er inngått, er tjenlig eller ikke, er det ikke så lett for Stortinget å gjøre. Men dette hovedsynspunktet - om vi skal satse på fortsatt å drive på egen hånd, eller om vi føler oss mer tjent med å bli et ledd i den integrering som for øyeblikket foregår over hele verden innenfor dette feltet - er det Stortinget blir bedt om å ta stilling til, og det har vi faktisk også tilstrekkelig opplysninger om og tilstrekkelige utredninger til å kunne treffe en avgjørelse om.

Nå er det riktignok så - som representanten Dyring sa - at vi står foran det uvisse, for vi kan ikke se inn i fremtiden. Nei, det er klart - det gjelder i alle saker at vi aldri kan se inn i fremtiden. Når det gjelder forretningsmessige forhold, kan vi aldri med sikkerhet si at slik vil det gå, men vi må vurdere ut fra et rimelig skjønn på tingene og ut fra det vi mener er mest sannsynlig, og ut fra de alternativer som vi på den bakgrunn finner at det tross alt er mest betryggende å satse på. Og da kommer jeg for min part til den samme konklusjon som de fleste her har

kommet til. Når jeg tar hensyn til denne bedrifts fremtid, når jeg tar hensyn til alle de tusen som er knyttet til denne bedrift som arbeidere og funksjonærer, når jeg tar hensyn til de distrikter som nå har denne bedrift som sitt vesentligste eksistensgrunnlag, da er jeg for min part ikke i tvil om at denne avtalen med Alcan og dette samarbeidet er det sikreste og tryggeste å satse på.

Jeg vil gjerne få lov til å understreke at man ikke må se så mørkt på det som jeg har inntrykk av at enkelte gjør, og si at man hermed oppgir en norsk bedrift og får i stedet en utenlandsk bedrift i landet. Det blir fortsatt en norsk bedrift, og det er fortsatt de norske interessene som vil ha hovedansvaret og hovedbestemmelsesretten når det gjelder hele den daglige ledelse.

Det har vært en del diskusjon om dette. Representanten Gustavsen sa at Regjeringen selv på side 16 i proposisjonen har sagt at det er ikke riktig at de norske interesser fremdeles er de avgjørende, og at de opplysninger om dette som er kommet fra forskjellig hold under debatten, derfor ikke har vært riktige. Der foretar man en liten dreining på det som står på side 16 i proposisjonen. Det er riktig at det der står at det er «bare i begrenset utstrekning oppnådd at den norske aksjegruppe får den avgjørende stemme». Men man må ikke tolke det slik som det gjøres av representanten Gustavsen, at det betyr at de utenlandske aksjer får den avgjørende stemme. Man må ikke tolke det negativt. I enkelte saker kan det nemlig ikke gjøres noe uten at begge aksjegrupper er enige. Det er noe helt annet enn at den ene part har den dominerende og avgjørende stemme. Men i alle de vanlige dagligdagse saker som gjelder bedriften, vil det være de norske interesser som har det avgjørende ord.

For øvrig vil jeg gjerne få lov å føye til at når et internasjonalt konsern som Alcan går inn for denne avtale på samme måte som ledelsen i Årdal og Sunndal Verk gjør, er det selvfølgelig fordi de regner med at en slik avtale vil være av gjensidig interesse. I virkeligheten er det en absolutt grunnsetning i all sunn forretningsvirksomhet at de avtaler som sluttes, skal være av gjensidig interesse. Å tro at forretningsvirksomhet skulle være lønnsom på den basis at den ene part forsøkte å lure den andre, er en fullstendig misforståelse av hva sunn forretningsvirksomhet bygger på. God forretningsmessig avtale er til gjensidig fordel. Jeg tror at man også kan si om denne avtalen at ingen av partene får det som de helst skulle ønsket. Men man har fått en avtale som er slik at den danner basis for et godt samarbeid. Når Alcan har gått inn for den, er det selvfølgelig fordi de er interessert i å være med på å utvikle aluminiumsindustrien i Norge - særlig kanskje videreføringen - til beste både for Årdal og Sunndal, og derigjennom også for Norge, og til beste for seg selv.

Alle disse forhold tatt i betraktning vil jeg anbefale at vi godtar proposisjonen. Jeg vil gjerne for min part si at selv om vi selvfølgelig skulle ønske at det hadde vært

mulig med trygghet å bygge videre på ren norsk grunn, anbefaler jeg likevel proposisjonen med atskillig lettere hjerte enn jeg har inntrykk av at enkelte av talerne har gjort.

Presidenten: De etterfølgende talere har en taletid på inntil 2 minutter.

Erik Braadland: Jeg må få komme tilbake til replikkordskiftet med statsråden i formiddag, hvor jeg kom i tidsnød.

Han gav meg tilleggsopplysninger til dem som er gitt i Alcans årsberetning for 1965. Realiteten i den ordning som Alcans moderselskap innførte fra og med 1965, er etter mitt skjønn at i de selskaper hvor Alcan eier 50 pst. av aksjene eller mer, bestemmer moderselskapet hvorledes den del av netto overskuddet som ikke går til aksjeutbytte, skal disponeres. Jeg godtar imidlertid industriministerens forsikring om at ÅSV's styre fortsatt vil bestemme over dividende og anvendelse av driftsoverskuddet.

Størrelsen av engangsgodtgjørelsen for halvparten av ÅSV-aksjene bør ikke være bestemmende for om vi godtar avtaleutkastet. Det sa jeg i mitt første innlegg, og det er det også flere andre som har sagt. Det er fremtidsutsiktene for bedriftene, deres ansatte og distriktene som for meg er det avgjørende. Jeg vil derfor stemme for forslaget.

Likevel synes jeg at jeg må sette fingeren på et forhold som viser hvor svakt engangssoppgjøret for ÅSV-aksjene er. Jeg nevnte at Alcan må ut med netto 35 mill. kroner for å få halvparten av eierinteressene i dette store selskapet. Da våre forhandlere vurderte omsetningsverdien av vederlaget på 1,1 million nytrykte Alcan-aksjer, bygde de på en internasjonal gjennomsnittkurs for Alcan-aksjer i første halvår 1965 på 36,60 US-dollar. Siden er aksjene falt.

Presidenten: Tiden er ute.

Erik Braadland: Jeg må da få lov å tegne meg på nytt.

Presidenten: Hr. Braadland får ordet.

Erik Braadland: Aksjene er senere falt. For ti dager siden var aksjekursen internasjonalt 25 US-dollar - i forhold til de 36,60 som ÅSV-avtalene bygde på. I dag er kursen 28,50 US-dollar pr. aksje. Med andre ord er det vesentlige vederlag som staten får for å gi fra seg ÅSV-aksjene, sunket med mellom 60 og 70 mill. kroner siden avtalene ble undertegnet. Det er et meget vesentlig beløp, og jeg synes det er betegnende for den noe spekulative karakter som dette engangssoppgjøret har.

Kristian Asdahl: Jeg vil bare i forbindelse med det siste innlegg gjøre oppmerksom på at aksjekursen på de aksjer som vi overtar, er basert på Alcan-selskapets inntjeningssevne i de tre siste år og i de tre årene som kommer, og ikke på den gjennomsnittlige kurs på New York Børsen som antydte.

Erling Engan: Jeg har bedt om ordet for å begrunne hvorfor jeg vil stemme for hr. Asbjørn Holms utsettelsesforslag. Jeg har vanskelig for å godta den tidsfrist som Stortinget blir budt, og jeg kan ikke med min beste vilje se noen fare i at saken blir utsatt for nærmere undersøkelse med hensyn til avtalene. Jeg synes vi her har så store ressurser å by på, ikke minst når det gjelder den billige kraften - som er av den billigste i verden - at jeg kan ikke se noen fare i en utsettelse, og derfor vil jeg stemme for utsettelse.

Presidenten: Debatten er avsluttet.

Komiteen hadde innstillet:

I.

Kongen gis fullmakt til å inngå avtale mellom Den norske stat og Alcan Aluminium Limited og A/S Årdal og Sunndal Verk i samsvar med et fremlagt utkast og til å foreta de disposisjoner som fra Den norske stats side er nødvendige for å gjennomføre avtalen.

II.

St.meld. nr. 23 for 1966-67 - Samarbeidsavtale mellom Den norske stat, Alcan Aluminium Limited og A/S Årdal og Sunndal Verk og Alcan Aluminium Limited og A/S Årdal og Sunndal Verk - vedlegges protokollen.

Presidenten: Hr. Asbjørn Holm har under debatten fremmet følgende forslag:

«Saken utsettes slik at Stortinget kan få seg forelagt flere utredete alternativer, eventuelt et nytt forhandlingsresultat med Alcan.»

Presidenten foreslår at det først voteres over hr. Holms forslag og derpå over innstillingen. - Ingen innvendinger er kommet, og det vil bli forholdt som nevnt.

V o t e r i n g :

1. Asbjørn Holms forslag ble mot 4 stemmer ikke bifalt.
2. Komiteens innstilling bifaltes mot 3 stemmer.

Presidenten: Presidenten foreslår at Presidentskapet bemyndiges til i samråd med Industridepartementet å foreta offentliggjørelse av melding, proposisjon, innstilling og forhandlinger om avtalen mellom Den norske stat og Alcan Aluminium Ltd. og A/S Årdal og Sunndal Verk m.m.

V o t e r i n g :

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Protokollen for møtet ble deretter opplest og foranlediget ingen bemerkning.

Møtet hevet kl. 19.10.